

ЦРНОГОРАЦ

НЕДЈЕЛНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 33

На Цетињу у Суботу 2. Септембра (14. Рујна) 1872.

ГОДИНА II.

ЦРНОГОРАЦ, излази једном пут недељом, у суботу за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. 6; по г. 3; четврт г. 1. 50; и за СРБИЈУ год. 7; по г. 3. 50; и четврт г. 1. 75; и за оне државе год. 8; по г. 3. 50; и четврт г. 1. 75. За оне државе год. 8; по г. 3. 50; и четврт г. 1. 75. За оне државе год. 8; по г. 3. 50; и четврт г. 1. 75.

САСТАНАК ЦАРЕВА И НАШИ ИЗГЛЕДИ.

I.

Ове недјеље је имао бити, сигурно је и био састанак царева, рускога, аустријскога и њемачкога у Берлину.

Ми смо поддвојио, тада када се тек чуло о томе састанку, казали шта мислимо о њему. Међутим су друге, нарочито стране новине много и скоро непрестано говоре о томе „најважнијем“ догађају данашњем. И ако се цијел састанак могао нагодити, када је она, као што већина јевропске журналистике мисли, прије свега: — ујемчење јевропскога мира за извјесно вријеме, а посредно парализовање Андрашијеве политике. Са свијем је извјесно, да се такве тежње тога састанка нас Срба, као и остале наше браће на истоку, јако допну, па за то ћемо данас онег говорити о томе састанку царева, јер као што смо рекли, он је догађај баш ове недјеље и по томе као најважнији данас.

Говорећи у први мах о састанку царева вијесмо мислили да не изразимо своје удивљење што још и данас тако силно потреса народе једини глас о састанку њиховијех владара. То је знак који никак неслужни на дну нашем времену, вијеку деветнајестоме. Тијем се показује, да су народи још доста удаљени од онога ступња савршенства, на којем се могу служити својим природним правом самоопредјељења. Њихови су владари још неограничени господари. Моћ народна савија се пред силом, којом владари располажу. Одношај неприродан, неправичан, али истинит за данас! Ми неможемо ово тајити, јер ево видимо да и велики народ француски неустрачува се то признати. Француски листови, што више и сами републикански, вичу данас на своју владу, што је тако немарна према томе „знаменитом и јако замашном догађају“, т. ј. састанку царева, у Берлину, те допушта, да је француски посланик берлински отсутан, мјесто да је на мјесту догађаја, па да ту стражари ради сигурности францускијех интереса.

Састанак царева дакле у пркос свијема начелима напретка, важан је догађај. То не само што се не може, него се и не смије порицати. И за то кад га посматрамо, дужни смо га у његовој потпуној величини гледати.

Неће бити сувишно, да се одавде повратимо мало назад и на оно што већ смо наговјестили говорећи о састанку царева, да би ствар јасније претставили.

У вријеме кад је састанак забаван, аустро-угарски листови и сви они, који Андрашију на расположењу стоје, радоваху се јако. Они отворено изговараху, да је састанак цара аустријскога са њемачким наперен против моћи Русије и њене освојачке тежње, сједне, а с друге стране да ће он утврдити савез Аустро-њемачки, који би и источно питање самостално ријешно. Цети листови уздицаху ушледе тога дипломатску мудрост и величину грофа Андрашија. Јер и није шала изиграти Русију, и од ње одвојити Њемачку, а да се задобити је, Њемачку, која је у тијесном пријатељству с Русијом. Па што је још више, врати заједнички руско њемачки одношај не само на пријатељству нити на сродству њиховијех царева, него су ти одношаји у-

чвршћени на темељу великијех заједничкијех интереса, које је њемачки цар јавно признао послје францускога рата својом познатом депешом цару рускоме.

И због тога што су та листови ту какајеру Андрашеву отворили, имао је Андраши да претриј жестокијех нападања. Пајнослије и најотвореније говорено му је за дуго, да он води чисто мађарску политику освојења, и да ће он воме упропастити Аустро-Угарску, у чему ни најнесретнији предходници његови случајно нијесу успјели. Што се нас тиче, а ми смо казали у своје вријеме наше мишљење, да би такав план Андрашијев, кад би био могућан, био ота пронаст Аустро-Угарске, прво што је неизвјесно, а можда и извјесно какав би положај према њеној тежњи за раширењем на истоку заузеле саме њене народности, друго, што би источно народе сусрела спрема за борбу на живот и смрт, а напошљедку треће, што би јој Русија у том случају једним скрком била за леђи. Шта више још, ми смо патуцнули још и то, да је врло могућно да ће Бисмарк изиграти самоучељаче, грофа Андрашија, и да ће Њемачка свога старог и моћнога савезника напуштити за љубав Андрашијеву и зарад не поуздања Аустро-Угарске. Па у нади тој, а у увјерењу, да ће источни народи ступити у борбу кад би тај случај наступио, као у најосудијем часу, ми смо казали да претстојеће догађаје спокојно можемо очекивати.

И вијесмо се преварили. Није прошло много времена, а дође глас, званични, да ће се састанку аустријског цара с њемачким придружити још и руски цар. Ово је било за Андрашија гром из неба. Он кује планове против Русије, а берлински двор позива и рускога цара на састанак. Наравно да је грофу Андрашију сада био први посао, да се покаже свијету неизпанајешим тијем. За то су његови сргани почели одмах писати да тај изненадни догађај не само није изненадно Андрашија, него да је баш он тај, који је и радио на томе, да дође и руски цар у Берлин, и даље, да Аустро-Угарска није имала никакве непријатељске памјере ни против Русије ни на истоку, него на против, да је њена главна и једина жеља, да се утврди и осигура јевропски мир и само тога ради, да се Андраши трудио, да оствари састанак трију царева.

Наравно, Андрашију и неостаје данас ништа друго, него да тако говори, кад се већ у томе преварио, да му може ваљати рачун, који је чинио мимо Бисмарка, а ако је сада цијела та ствар у толико смјешнија, што се зна да је и како је Андраши свијевао о великој Мађарској. Но о томе не треба сада више ни говорити. Бисмарк је урадио да на састанак дође и руски цар. Тијем добија састанак са свијем други вид и значај.

Ми смо знали, шта би значао састанак само двају царева, аустријскога и њемачкога и тијем смо уједно показали, да је баш за то не могућан. А шта сада значи овај састанак, када се још и руски цар придружио, лако је погодити.

„Ријешења овога царскога састанка била би опасна за извјесне народе само онда, када би се она учинила међу осталима, и опасност

та престаје, јаво се и трећи, т. ј. руски цар придружио.“ Ако је истина, да је то Тјер рекао, кад су га о састанку упитади, онда је он врло угодно оједјелно значај његов.

Потреба тек сада доказивати, да и Русија и Њемачка имају својијех интереса у Аустрији, да се Аустрија због тога њих боји, а исто тако, да је и између Русије и Њемачке у изгледу сукоб. Русија и Њемачка имају у Аустро-Угарској дјелова свога тјела, које ће они тражити да задобљу. Аустрија ће бранити своју целокупност. Њемачка и Русија опет, као двије најмоћније државе у Јевропи побјеће се једном око надмоћности, око првенства. Интерес свјех њих стоје дакле у највећој противности.

Какве сврхе дакле може према томе имати састанак њиховијех царева? Пријатељство? Друкије него што је данашње, не може се ни замислити међу њима из поменутога узрока?

Савез? То би могло бити, али против кога? Оне три државе немају заједничкога и истога непријатеља, напротив они су већи међусобни непријатељи. Дакле савез двојице против трећега? Ово би једино могућно било, али за данас ни томе нема изгледа. Хоћемо се Аустрија здружити с Њемачком против Русије? То би данашња Андрашова Аустро-Угарска желела, али је Бисмарк добар рачуница, а он се неће напошто упустили у такав рат, који би се очовидно свршио на штељу Њемачке а можда са пропашћу Аустро-Угарске. Осим тога Њемачка се неће упуштити у рат с Русијом прије, него што не сврши потпуно уједињење свију Њемаца. По томе дакле имао би изгледа савез Њемачке и Русије против Аустро-Угарске? Такав је савез најмогућнији и он ће бити. У томе мишљењу, укрепљује нас јавна захвалност и обаваност коју је цар Вилхелм изразио цару Александру послје рата са Француском, и осим тога њихови заједнички интереси у Аустро-Угарској. Али ни тај савез неће бити посао овога састанка, јер данас ни Русија ни Њемачка не желе рата. Русија се тек спрема, и као што сваки дан видимо, она горостасно напредује на гоме путу. Њемачка опет оспоравља се од напошљедног рата и уједно се такође спрема за ново велико дјело. Дакле ни оне као двије најмоћније државе неваљају страха од рата, бар за данас.

При таквоме стању ствари, шта се дакле може очекивати од овога састанка трију царева? Ми држимо ништа друго него само оно по њмену звано пријатељство, које се оснива на међусобним а у исто вријеме себичним интересима, а изазива моментаном потребом. Јасније да кажемо, свака поједина ова држава гледа да добије за себе сигурност од друге за неко вријеме. Из тога сљедује да ће посљедица састанка бити јевропски мир, који ће трајати докле год буде од потребе Русија и Њемачкој, као најмоћнијима.

А сад настаје питање: Шта ће наступити послје тога примирја? Пошљеднице тога мира, којем ми предајемо дуги вијек, биће на сваки начин пошљеднице састанка овога, и оне ће се нашега народа највише и из најближе тидати, јер могу а и мораће бити одлучне за нашу народну судбину. О томе ћемо други пут говорити.

ИЗ НАШИЈЕХ И СТРАНИЈЕХ ПОВИНА.

Под насловом „војничко-политички листови“ пише познати објективни њемачки списатељ Јулијус Викаде у „Келнским цтг.“ своје назоре о положају народа јевропских, нарочито пак о панславизму као поводу пруско-аустријске алијансе. Писац није заслепљен новом славом и најновијом величином Њемачке, те именовито уважава, као рједко који Њемац огромно напредовање Русије. Писац вели:

„У Јевропи стапују, изузимајућ Турску, три поглавито велика племена: германско, славенско, романско. Од тих племена, романско је највише устројило више знаменитих држава, те је овим незнањих уломака (у Аустрији и Швајцарској) скроз ослобођено од туђега робства, — Пleme германско сачињава за сад двије велике државе: Њемачку и Аустрију, дочим и краљевине Данска, Шведска, Норвешка, Холандија и Енглезка спадају по поријеклу подвођено германском племени; по течајем времена те су се државе од нас већ скроз разлучиле. Под туђом владом живе јоште 4 и по милиуна Њемаца у Русији. Тако народни принцип германа тежко ће већ игда узбуњати свијет.

Иначе је са Славенима. Много њих стапује у државама неславенским, и живи под владом туђом. Једина велика и компактна држава славенска јест Русија, која међ 80 милиуна становника има 70 милиуна чистих Славена. Од великих држава имаде у Аустрији 12 милиуна сјеверних и 4 милиуна јужних Славена. Половина дакле читавога становништва Аустрије јесу Славени, — и у том лежи погубљено за ову државу. У Њемачкој има 2 и по милиуна Славена. И у Турској царевини имаде изуз само 5 милиуна Турака, до 10 милиуна Славена. Тако живи од 100 милиуна Славена само 70 милиуна компактно и неодвојено у властитој домовини, дочим скоро 30 милиуна живи у Аустрији, Њемачкој и Турској. Па у том лежи, ако и ве још сада, али сигурно у будуће, огромна погубљено за јевропејски мир. Баш нами Њемцима, који смо сусједи велике славенске државе, те готово 19 милиуна Славена у средини својој имамо, баш нам пријети највећа погубљено од славенскога народнога принципа; — дочим се романске државе од тога неммаду ништа бојати.

За сада је панславизам т. ј. мисао, да се устроји једна, снажна и велика славенска држава, прилично непогубљена; по да одатле царевини ъемачкој и аустријској велика погубљено пријети, то се жалобож не да тајити. Докле Пољаци у Галицији и Познањској, докле Чеси у Ческој, а Словаци у Борушкој и Крањској сами и властитим силама војују против германизму, те настоје развићути сvezу, којој већ од вјекова припадају, — дотде ће и аустријска и пруска влада такова погубљена настојања, било и с великим неприликама, ипак доста лако свладати. Сасма је друго, кад велика власт, као Русија, стапе та настојања отворено подупирати и своје их славичне основе употребљавати. Славенска племена била су од вајкада међусобно несложна, те би се јамачно, да дођу до власти, за мало дана међу собом почупала, — па баш с тога разлога, што су та племена толи несложна и завидна, није њихово настојање било од велике погубљено за уређено стање Њемачке и Аустрије. Само у мржњи на све, што је ъемачко, до сад су били сложни и јужни и сјеверни, а та мржња знатно је парасла од год. 1848. Новаља се у томе варати. Ми познајемо Ческу и остале славенске предјеле у Аустрији (та видјели смо их властитим очима), па знамо, да од год. 1848. па Чеси, а још мање Словенци пијесу ни из далека мислили на то, да они владају или да властитим језиком говоре; него напротив, били су сасма задовољни ъемачким језиком, обичајима, уредбама и владом. Како се је то од онога времена све више и кобице погорчало! А пије ли у Познањској и у једном дијелу источне и западне Пруске почевши од 1848. управо тако, зар се и ту неповазује сваки даном све веће непријатељство и мржња на све, што је ъемачко?

Садања влада у Петрограду, а особито садањи цар руски, пије баш наклоњен овим панславистичким тежњама, по велик дво пучаства Русије гоји велике симпатије за ту идеју и жељи њезино изведење. Прани Рус мрзи Њемца, а љуби своје сунлеменике, те ништа нежељи толико бруће, него да се ријеше господства ъемачкога. Има у Русији велика и силна странка, која свије и у највише кругове, која тежи за тим, да се устроје три славенске државе:

ве под члаповима владајуће руске обитељи. Једно би била Русија са једним дијелом Галиције и њеким турским провинцијама; друго би била читава Пољска, што се налази под руском аустријском и пруском владом; а треће би биле све земље југославенске уз Ческу. То су досад лакоку цусте фантазије, које се пијад пеће без помоћи руске владе оживотворити; но да у њих има много погубљено за Њемце у Аустрији и Њемачкој, то се тајити не да.

Што ће бити, ако једном млад какав и славичан цар сједне на пријестол руски, те хтједне збља ослободити Славене а подложити Њемце у реченим земљама, па за изведење те памјере употребити силну своју војску, којој ће се сам на чело ставити? А ко нам јамчи зато, да ће следећи владар имати исте Њемцима пријатељске назоре, које цар Александар? Руска војска није само многобројна, него и добро устројена и оборужена. Досад се је поругљиво говорило о Русији, да је орјаш на земљаним ногама; но ако је орјаш, а оно је замјенио своје земљане поге са чилијема, оцјелијема. Већ рат кримски показао је огромну обранбену снагу Русије. Двије године водила је Енглезка, Француска и Турска рат против Русије; 150,000 људи изгину, сједињена флота ових држава крстарила је по мору, флота, какву свијет још игда видно није, — на осам Севастопола, који се је читаву годину дана јуначки бранио. немогуће здружене власти предобити него неколико мља земље и бомбардовати неколико поморских градића. Све зле посљедице, које су Русију стигле парижким миром од г. 1856. већ су од давна и прекомјерно изравнале, и силнија него икад прије стоји она сад пред нама. Војска је ново устројена, војници ваљано извјежбани, частници наображени, па ако у свем том руска војска и заостаје поште за аустријском и пруском, — у храбрости се и с најбољом војском мјерити може а у устрајности и укићалости нема јој цара у Европи. Војска је ту у сваком случају од 700.000 људи, који у свом цару виде уједно и главу пркве, те неограничено слушају сваку његову заповијед. Нема примјера у новој повјетри, да би икоја војска размјерно тако слабу тврђаву као Севастопол читаву годину бранила таквом тврдокорпошћу, па се најпосље из горњих развалина у поднувом реду, као да иде на параду, натраг повукла.

У Русије има још друга неизвјерна предност, да се њезина војска, буде ли у навали сузбијена, лако може повући у унутарност земље, камо ју јака непријатељска војска, сбог несташнице у обскрби, неможе следити. Да наша ъемачка војска мора у Русији водити рат, иначе би имала тринта него г. 1864 у Шлезвигу, г. 1866. Ческој и Моравској и г. 1870 у Францеској. Она слабоћа, на којој је руска војска снага до сад надила, да се најме сбог пезвјерних удаљености пије могла на брзо сакупити сваколика војска, та је слабоћа сада готово изништала величанством жељезничком мрежом, која сваки даном све више преплиће свуолику државу. Још пред 15 година требале су чете да дођу до Волге, Дона и Неве па до ъемачке границе скоро толико мјесеци колико сад дана требају. Сигурно није ниједна држава у Еуропи тако ојачала баш грађевем жељезнице као Русија. И умиреше Кавказа, гђе је прије увијек требало 80 до 100.000 најбољих војника, да се мир и поредак уздржи, знатно је повећало војну снагу Русије. Па сад си помислимо оту огромну ваљану, строго уређену руску војску као клицу и подпору свих панславистичких агитација у Галицији, Познањској, Ческој, источној и западној Пруској и у осталим земљама, што су Славени напуњене, — пије ли то ужасна погубљено за Њемачку, и нећемо ли морати упријети сву своју снагу, да силној струји те навале одолимо?

На тују помоћ несмијемо се у тој борби ослонити. Скандинавске државе, затим Енглезка, Италија и Шпанолска бит ће у тој борби ваљда неутралне; јер јак се ветице, а Француска ће сигурно, колико игда буде могла подупирати Русију, да се тим освети Њемачкој.

У тој борби славенства са Њемцима у највећој ће дакако погубљено лебдити Аустрија, чим се панславистичке идеје стапу оживотворати; но и Њемачкој пријети на источној граници погубљено и што је ъемачка марљивост и ъемачка култура кроз вјекове опкрај Одре саградила настп ће онај час, чим славенство и најмању побједу тамо стече. Ова заједничка опасност, која једнако пријети Њемачкој и Аустрији, ваља да обе државе силно потиче на искрени савез, да узмону здруженим силама узбити такове навалне.“

— Званачне хрватске „Народне новине“ до носе следећи престални говор, којим је цар аустријски 23. пр. мј. отворио угарски сабор:

Поштована господо великаши и заступници! Љубезни вијерни!

Хисторијски знаменити државни сабор од 1860 до 1868, ријешивши државноправна питања, која се кроз стољећа расправљала, поставио је устав земље на чврсте темеље, те народу дао сретства за развитак његова душевнога и материјалнога благостања.

Ушљед тога могосмо већ пониледњи државни сабор позвати на велико дјело путарњега преустројства.

Али су ипак у оних спасоносних законих, који нашој савјетници бише поднесени, устали само поједини основи онога великога преустројства, које има надокнадити, што је дугим вијеком запемарено.

Садашњему државном сабору јест задаћа, да на темељу уставних уредба постави уређиват укино устројство државе начином, који ће задовољавати користи народа као и потребам нашега времена, уједно како да законским одредбама и сходним иницијативама у сваком правцу потпомаже даљни развитак душевних и материјалних интереса народа.

Да би се ова велика задаћа ријешила, треба, поред наше мудрости, безпрестана, дошљедна и устрајна рада, исто тако, да заступничка кућа узмогне, чувајући слободу расправе, вазда редовито и без запријекс вршити своје звање. (Бурно ељен!)

Наша влада сматрати ће својом дужношћу, у погледу више велеважних предмета за добе поднијети своје предлоге.

Нагласисмо већ онда, кадмо пошљедњи државни сабор отварасмо, колико нам се чини важним, да се ушљед преустројства сталишкога устава времену сходна пренаочи и организација великашке куће, придржавајући опет користи, које, из повјести народа произтекла и са највишим интереси његовими скончана великашва кућа пружа за обезбјеђење напредка, сачувана од преагљености. (Ељен!)

Изборни покрет изнова је доказао, коли је неопходно потребито, поправити лошине и испушити празнине у изборних законих од г. 1848, да би изборна слобода била и усред таласања страначких страстих на све стране и што више осигурана. (Бурно одобравање.)

Погледом на управу чека овај државни сабор велеважна и силна задаћа, да на темељу уставних уредаба буде ред и точно извршевање закона у сваком правцу зајамчено.

Пошљедњи државни сабор уредно је муниципална и обшине; али јоште нијесу устројени главни земаљски градови и краљевско земљиште.

Муниципална марају се поставити у стање, да за трошкове своје управе могу самостално сбржити.

На пољу правосудја допжежено је спасоносних закона.

Али ће ново устројство судбене струке истом онда у пуној мјери благотворно дјеловати, када буду уклоњене опет запријекс, које ушљед мањкавости материјалних и формалних закона, стоје хитру и сигурну поступку судаца на путу.

Међу осталим предлози погледом на уредбу правосудја предложити ће наша влада и законске основе, које се тичу казнепога законика, као и грађанскога и казнепога поступка.

Како при отварању прошлога државнога сабора, тако и сада упућујемо на то, да, уздржавајући јамства слободе тисковне несужена, ваља побринути се за то, да се досадашњим и сквуством доказаним недостатком у формалном као и у материјалном дијелу тисковних закона доскочи. (Љивахно одобравање.)

Образовност држављана јест најбитније јамство благостања и процјетања држава. С тога разлога постало је посље оних важних одредаба, што по су у интересу пучке наставе учињене, неодгодивом потребом, да се настава у ставом једнога за сву земљу ваљаног састава средњих и виших школа даље развија.

Пошто се законске основе, које се тичу устројства свеучилишта у Колошвару и лудовичејске академије, пијесу више могле на прошлом сабору разправити, ми смо, да би устројство ових завода поспијешили, нашу владу овластили на привремене наредбе, те јој уједно наложили, да исте законске основе државном сабору новона поднесе. (Ељен!)

Ви ће те како културним пословом, тако и материјалним интересом државе имати своју законарску радњу посветити.

Једобразовано и благостање подупиру ме-

ћу се једно друго, те чине можним, да се све то ближе долази до оних великих циљева, које постићи задаћа је државе.

Обртничким законом поставио је прошли државни сабор темељ слободни и успјешну развиту обрта у обће.

Да би се једна посебна важна грапа обрта и трговине потпомогла, Наша влада предложит ће основу систематичкога горскога и трговачкога закона.

Важни народно-господарствени интереси захтевају, да се такођер и шумарство уреди.

За процвјетавање обрта и трговине поврх тога је још пуздило, да се редовито колање новца и новчаних вриједности обезбиједи према интересом обрта и трговине. (Елен).

Прошли државни сабори много су жртвах припјели, да се сретства државнога промета развију. Ова прометна сретства већим дијелом задовољају захтјевом путарнега промета, али знатније развит ће се тек онда, вада такођер у источном и јужном правцу буде за сходну свезу жељесничких пруга са великом међународном мрежом поскрбљено.

У обће је потребито, да се мрежа прометних сретства установи путем законарским и да се како за изведење, тако и за уздржавање истих учине законите одредбе.

Радостан је појав, да је у пошљедње вријеме поднесено поцудах за грађење више жељезница петражећи од државе јамства за камате. Безпрестано развијање државнога живота ниште сваке године што већих жртвах.

Навластито требају земаљска обрава, комуникације, правосуђе и настава већ толиких свота, које са пријашњим издати ни из далеза не стоје више у размијерју.

Али управ тим развијањем државнога живота умножавају се једнако и доходи државе и то тако, да се је јавна вересија морала до сада само на сврхе инвестиције употребити.

Од ваше мудрости очекујемо оне одредбе, које су подобне уз строгу тежњу и за будуће задржати у државном господарству равнотежу. (Одобравање.)

Наша влада поднијети ће сходних предлогах, да се јавни порези што размијерније пораздијеле и да се разпорезање на што правичнијем темељу оснује. (Елен).

По свршету пошљедњег државнога сабора сматрасмо једном од првих наших задаћа приклонити своју отчинску бригу оним предјелом доле Угарске, који су од поплаве пострадали.

Према тому поднијет ће се заповеке основе, које су подобне такве штете у будуће по могућности одклонити и задружно судјеловање оштуруати.

Земљени чланци 40., 41. и 42. 1868 установили су обћу дужност војну и обрабени сустан земље. Да би се сада тим законом сходна provedба осигурала, предложит ће се државном сабору на темељу истих и страхом као консеквенција у њих садржаних установа такођер више законских основа.

Пошто је у нашој војној Крајини провинцијализирање обију вараждинских поковнија, војних опићна Сења и Беловара као и тврђаве Иванчића и опићне Сиска већ довршено, ваља тога ради размијерно повисити установљени број заступника, које хрватско-славонски сабор шаље на угарски државни сабор.

У том послу изаслао је хрватско-славонски сабор краљевински одбор, да се договори са краљевинским одбором угарскога државнога сабора.

Уједно је сабор савезних земаља јавно пред Нами жељу, да се некоје точке зак. чл. XXX. 1878.: путем, у том закону прописаним, подвргну ревизији.

Ушљед тога позивамо Вас, да ради разправе са краљевинским одбором тих земаља у смислу §. 70. поменутога зак. чл. XXX.: 1868. и уздржавајућ у том закону изражена начела такођер изаберете краљевински одбор.

Од како је прошли сабор закључен, напредовало је знатно и провинцијализирање угарске војне Крајине, које је страхом приправљено, страном фактично започето.

Чим се исто доврши, предложит ће Вам се законске основе погледом на административну раздјелбу тога подручја, погледом на позив његових заступника у државни сабор и погледом на узаконење погодности, које смо тако ставиликом тога подручја, као и становником разријешених већ дјелова хрватске војне Крајине зајамчили.

Осим наведених предмета потребоват ће

Вашу законарску дјелатност и други неодговни послови.

Ми смо увјерени, да ће те Ви похитити, те постојеће повољне одношаје издашно употребити за ову многорвсту радњу, која ће кроз многе генерације дјеловати.

У Нашем престолном говору, којим смо прошли државни сабор закључили, са задовољством споменули смо Наше пријатељске одношаје према вањским државама.

Онда добили смо нових јамствах за то, да ће ти пријатељски одношаји и на даље потрајати те се још већма учврстити. (Живо одобравање.)

Уздама се, да ће Вам уз благослове мира поћи за руком, велико дјело започетих реформа не само даће повести, него помоћу свепогућег и сретно довршити.

Том падом падахнути, том жељом обузети, поздрављамо Вас љубљени вјерни Наши, великаши и заступници Наше краљевине Угарске на почетку овога државнога сабора, који ево проглашујем отвореним. (Одушевљено дуго клицање.)

ДОПИСИ.

Из КОТОРА 28. Августа. — Ево ме опет да вам се јавим са којом повости из наше миле Боке. Оно што ћу да вам саопштим мислим да ће занимати читаоце „Црногорца“, јер по врло својој садржава таквих ствари у себи, које се не могу ћутке пријећи, почем засијецају дубоко у живац нашега народног живота у овоме крају. Прије свега рад сам да коју проговорим о нашем митингу.

Сви готово славенски листови а и многи други допијели су програм о бокешком митингу, који је саопштен у нашем „Црногорцу“, и са брацким саучешћем пропратише исти. Колика би могла бити корист нашем народу од него кад би се својски заузели и у љубави и сагласности посао довршили, најбољи је свједок језгровити програм о коме би се виједало на састанку. Могуће да не би могли у свему успјети, ако би нам се наша влада као мађија и у овом послу показала; ал' свакако дужност нам је, да све оно чинимо, што би наш народ научно и материјално уназађени унапредити могло. Ми ето видимо да свуда је се народ слободно састаје, је се слободна ријеч води, је се људи обавјешћују и за општу корист раде, народ је сретан и напредан. Па што би се ми клоњили онога што је добро? што би ми изгледали да нам други даје оно као милост, па што подгнуо право имамо? Састанци су слободни ако их земаљски закони не забрањују; дакле у име божије састанимо се и брацки договоримо о највишем потребама, на успјеха бити мора. Камо срећа да смо ово и пређе почивали, па би многа рана која нас боли и живот ни народни слаби одавна извидана била!

Чујем да је митинг опет одложен и то за 23. Септембар. Узроци су такви да се одложење може оправдати; али је желти да се опет не би на даље развличило, јер се може ући у зиму кад зла времена сметају путовању, или би могли наступити какове ванредне прилике, па да од свега посла ништа не буде.

Ових дана почаста ће Боку својим доласком високе особе. Чујем из поузданог извора да ће 6. или 7. септембра доћи стрц нашега цара падвојвода Албрехт у друштву са ратним министром да присуствују јесењем војничком маневру, који ће се обдржавати у Грљви, баш на оном мјесту, је је 1869. устанак пламтио.

Колико сам могао дознати неће више од 2 до 3 хиљаде војника маневрирати. Војска ће бити подијељена на три мјеста: у Будви, Султвари и Тивту.

Сад ми дође на памет онај распростра глас о доласку ратнога министра: да се на мјесту увјери, што смета уведењу „ландвера“ у Боку. Баш би нам мило било да г. министар постоји који дан више међу нама, па би се подпуно увјерио: да баш није могућно увести ландвер у Боку Которској без пропасти народа бокешкога. —

У своје вријеме извјестити ћу вас о овој ствари што опиширије.

Потоњи број „Црногорца“ донесе нам радостни глас, да је чувени и прослављени јунак Стојан Ковачевић побјегао из Мостарске тавнице. Сувише приватним путем са Цетња дочусмо, да је осим њега још 17 других Србаља Херцеговачких побјегло, који су ш њим тавнили у Мостару.

Овај глас јако је обрадовао сву Боку

жељно сви очекујемо да чујемо, да је сретно продоро са својим друговима до мјеста, је је слободно уточиште проговенима и патницима, као и то, да сазнамо његов тајанствени побјег, јер смо тврдо увјерени, да без „златних кључева“ тешко је ослободити се турске тавнице.

Овом приликом имам вам још и то јавити, да се ваш јуначки „Црногорац“ веома радо чита међу нама. Осим поштепог и непартајичног правца његова, много доприсоси томе и то, што се од свију наших листова по своме природном положају највише бави нашим бокешким стварима. Истина да има неке ситне, отроване господе, којима је кост у трлу, јер износи на јавност њихов непоштени рад и себичну трговину која је народу дозлогрдила, као и то, што су њеки нознати противници наше народности; али сви остали радују се гледајућ, како ер-кафуље хоће да искоче из чапре, кад им се истина јавно пред свијетом у очи каже. Само тако и у будуће, па ће отрови мање бити.

Из САРАЈЕВА, 11. Августа. — Чули сте да је цариградско-сарајевска пошта ограбљена, и да је 11,000 дуката однесено. Подробно не зна се још, да ли се крвцом у траг ушло, и да ли је који власти у руке пао. Као што се свуда јавно говори: кривци су царски низами, који су из војске побјегли али које је неки турски чиновник нарочито за то пајмио и наговорио: да пошту ограбе, и с њим имовину подјеле, а на њих се ништо не сјетити пеће, а кривца обориће се тако и тако на Хришћане, од којих ће се та свота тако и тако наплатити. Турци говоре да су то српски хајдучи били, који су из књажевине овамо прешли, да на устанку раде, а уз гред, и требајућ новаца ограбише пошту. Ми овамо не знамо од српских хајдука баш ништа, јер знамо да у Србији с босанским бјегунцима доста строго поступају, и сваког на ког само и посумњају, да би у Босну ускочио, под надзор стављају, и мјесто пребивалишта му одређују. Да, има у Босни хајдука, и биће их све доде, доб год у земљи самовоља и глупа суровост чиновничтва владала буде. У Босни не суди се по закону, и сваки кога потворе да је ово или оно учинио, пак макар најправији био, не да се власти у руке, већ бјежи у гору, а то за то, што је увјерен: да ако довољно новаца нема, да све од паџура почемши, пак до великог вилајетског кадије подмитити не може, да му живот сигуран није. Ни чудо није што у Босни хајдука има, а још је веће чудо, што их на стотине нема, пак да турски т. ј. туркушки скот не даје и са свог огњишта не гоне. Нику само Срби што у хајдуке бјегају, има и Турака. Ево вам једног случаја. У Бишћу граду и тврђавици на крајини живио је један турчин Мејо Абди-ходжић који се и трговинском занима. Тај исти Мејо познат је као зликовац и велики противник српског народа, он је у вароши радио што је хтјео, јер му ни Турци ни Срби па нут стати не могаше, он кад је хтјео онда се са своја два сина и још неколицину Турака у хајдуке подигао, и не само по селима сељане харао, већ на путу путнике трговце хватао, њихово добро отимао и опет се у Бишће повраћао и с кајамаком и кадијом заједно живио и отето добро дјелио. Ту скоро учини му син с низамима кавгу, оште-ти двојицу, војени заповједник ухвати га и у Сарајево спреми, отац т. ј. Мејо и други син подвину се да на путу окривљеника отму, дочекају пратњу и дошта их ту потуку и сва тројица у гору умакну. Војени заповједник спреми војску и сву тројицу уграби и у Сарајево спреми. Да је закона суда и правде, то би Мејо и његови синови већ одавно висили, а опи поручију из Сарајева: да их ето, и да ће опет влахе т. ј. манати и радити што хоће. Тај Мејо и дружина му починили су доста зла, и то све на рачун Срба, јер су увјек Срби криви били, што су Турци починили, а тако ће бити и оно што је сад ограбљена.

Из БОСНЕ, 13. Августа. — Обећао сам вам, да ћу вам одма јавити, чим дознам, да се витез Дембински поправио и свој проклети правац попустио. Он је, као што ме један пријатељ увјерава, и ако ја још сумњам, ту недавно једног отменог Србина к себи позвао, и пред истим се кајао, што је до сад зла српском народу починио, он томе Србину говораше: Ја сам Пољак, и знаш, да моја пољска браћа под московским јармом исто онако стењу, као што стењете ви Срби под јармом турским. Ви Срби из религиозних разлога и осјећаја чувствуете с московском, и за то сам вас ја као Пољак мрзио, и гдје сам год могао ту сам вам штетно. Сад сам се и ја увјерио, да моја пољска браћа у Галицији и

Полској већма пате и своју пољску народност. Неко што пате они под владом руског цара. Да се само обједино, да нијесу криви Руси што се брвна у Пољској владају, већ смо криви ми Пољаци што смо римску и језуитску пропаганду и заврелицу пропалацу Наполеона слушали. Брат дође и понесе папу, сила језуита сруши се, а Наполеон варајућ нас исто врат уломи. Видим да се Њемци уједињавају и да сродно племе свога тражи, тако и ми Славјани, ако и не тежимо, нит тежити можемо да једну цјелину т. ј. велику славјанску државу сачињавамо, то опет славјанску федерацију остварити можемо, а то па тај начин, да сваки господар у својој кући остане, сваки народ да се сам управља, а сви заједно да се од спољног напада бранимо. То ће бити само ако ми људи будемо. Аустрија и Турска морају се преобразити, јер у садашњем положају остати не могу. До сад је Аустрија тежила за понемчењем свих славјанских племена, а сад кад су јој Њемци за то јасне платили што су је из Њемачке изабацили, напушта она јужне славјане мађарима да их они мађаризирају. Њемци спремају се да све Њемце к себи прикупе, а у томе су се с Русијом споразумили. Турску оборниче Србија, Црна Гора, Грчка и Влашка, и тако је вријеме да и ми остали Славјани у слогни и братском договору живимо, и па вашој будућности радимо. Епо пољског бјегунца Садне наше Чајковског, опет овога сина узима из султапове гарде, шаље га у Русију, своју козачку чету распушта, и сваком Пољаци савјетуге да се с Русијом помири и у домовину враће, јер је спас Пољске у славјанској Русији, и ја сам од данас у колико пријатељ своје домовине и мога народа, исто толико братске Русије и вас Срба и т. д. Тако кажу говорио је витез Дембињски. Србин слушао га је с душевљением и мисли да је све то обмана Моње бити да и јест, а може бити да и није.

ЦЕТИЊЕ, 30. Августа. — Данас је пообитају свечано прослављен империјални императора руског Александра. Свечаност дана увећана је и тиме, што је уједино и империјални Св. Наследник нашег Данила-Александра. У 11 сахати приједне објављавало се у цетињској цркви благодарнице, па ком је чиновјествовао пресвештени митрополит Иларион са свештенством. Присутни су били Св. Кнез и Кнегиња, г. г. сенатори и остале корпорације. У очи дана и на сами дан у вече свирали су војничка банда.

— Данас је стигао с пута из Београда г. Петар Стеванов Вукотић, подпресједник сепата који је, као што смо у своје вријеме јавили, заступао Њ. Св. нашег Кнеза на познатој свечаности у Београду.

Н О В О С Т И.

— Администратор српске патријаршије у Карловцима г. Арсеније Стојковић дигнут је са администрације и на речено мјесто постављен пакрачки епископ г. Никанер Грујић. Г. Стојковић добио је овом приликом велики крст Франц-Јосифа реда.

— „Нест. Лојд“ јавља, да је за краљевског комесара у српским црквено-народним пословима именован Ладислав Мајтењи. — И то се зове уставна слобода?!

— Угарски сабор отворио је 23. пр. м. престолним говором, кога смо напријед у овом листу саопштили. Исти дан одпутовао је цар у друштву са грофом Андрашијем у Берлин на саставак трију царева.

— Угарски министар правде Бито дао је оставку, која је примљена. На његово мјесто постављен је досадањи министар просвјете и црквених послова, кога је опет замјенио Трефорт.

— У српском министарству учињена је опет једна промјена. Досадањи министар унутарњи послова г. Милојевић именован је сенатором, а на његово мјесто постављен предсједник градског суда београдског г. Марко Лазаревић.

— Питање Алабама свршено је. Инглеска плаћа савезним америкавским државама 2 милијуна и по одштеге.

Р А З Л И Ч Н О С Т И.

(Борба са вуком.) Недавно неком човјечу из Братоножића у Црној Гори нападне једне ноћи вук на његовиј коза затворених у једну трешну стају, и неке зече. Вуку се осладило на и другу ноћ удари на остатак коза; али овога пута би доше среће. Једно момче од исте фамилије чије су козе биле, опази лупежа кад је међу козе ускочио, те и он за њим. Вук нешћеде на козе, но се обрати на свога противника, у кога небјаше ни пушке ни ножа. На срећу момче се не изгуби, но у исти мах кад се вуку проне на задње ноге да му се предњима паслони на прси а зубе да му под грло задубе, ухвати објем рукама за грао и јуначки стисне, да није моћи имао с вилицама оперирати. Сад се отвори жива борба па смрт и живот: повуци вуку, повуци момче; једни вујодери шапама момчету намазан, копуљу па и живо месо, но му залудна борба, неда се момче црногорско. Иакошљедку одоли вуку мука и падни под момка мртав на земљу.

Кад су га сутра дан одерали вађоше му чанру (кожу) 13 вељих педи дугачку; и то је јасан доказ, да је спадао међу највеће вукове.

Овде имамо још и то додати, да момчету нема пуније 17 година и да је ученик прве класе у нормалној школи.

(Три тона у Карловци.) Први тон. Ја сам свједок вјерности лојалности овог народа, ја сам видео потоке крви његове, која се лепше руменила него најлепши рабин у круни цесаревој, а данас сам дозучен да будем страшило кад народ најјиројније право своје врши. Мени је дошло да пукнем од жалости.

Други тон. Ја знам ко је вјера, ко је невјера. Ја знам ко је јупак, ко је кукавица. Ја знам ко се не боји стотину топова кад стане под заставу правде и права свог. А данас сам дозучен да се мргодим па ведро чело, чисто лице и искрено срце српски посланика. Мени је дошло да пукнем од јада.

Трећи тон. И ја знам све што ви знате. Знам и то да је пуно право јаче од шунјих топова. Знам и то, да се времена мјењају а правда никад не гине. Знам и то, да што је данас лијено сутра може бити ружно. Знам и то, да је толико исто од Варадина до Карловца, колико од Карловца до Варадина. Па кад вас видим да сте тако озбиљни, дошло ми је да пукнем од смјеха.

(Огристио по о.) У једној механи у Смихову прошле недеље у вече бјеше се скупило прилично друштво. Ту бјеше и ридник жељезнички Јован Х. са својом драгом Антонијом Ц. Јован је позивао своју драгу да га пред дружином пољуби, а кад ово Антонија не хтеде учинити, Јован јој одгрвзе нос. Овај разбојник одведен је одма у апс.

(Како се мјењају времена.) Год. 1841 огласи неко у Нев-Орлеанских новина, да ће онај добити пет долара дара, који ухвати побјеглога роба, црнца Оскара Дуна. Тај Оскар Дун премину прошлога мјесеца а исти лист разнесе ево ову вијест: „Дне 2. о. м. умро је у Нев-Орлеансу господин Оскар Дун, други намјестник државе Луизиане“.

(Петроград.) По најновијем бројењу има у Петроград 668,000 становника. Међу овим има 566,000 Руса, 11,000 Пољака, 46,000 Њемаца, остало су Татари, Францези, Инглези, Швеђи и т. д. По вјероисповједању има 557,000 православних, 20,000 католика, 76,000 протестанта, 6654 жидова, преко 2000 мохамеданаца. Странаца има у Петрограду до 22,000 вељим дијелом Њемаца. По стаљишу има 54,000 племића, 60,000 свећеника, 22,000 хиљаде трговаца, 123,000 грађана, 32,000 војника, 200,000 сељака, остало су радници, обртници, одпуштени војници и т. д.

(Не шали се с новинарима!) Неки дан дође у уредништво некога прашкога листа угледан господин и зашита за уредника. Кад га увели у уредничкову собу, поче овако: „Мој гос., ви сте љуто увриједили грофа Х; ја ево дођох, да од вас потражим задовољштину.“ — „Ја не знам“, одговори му уредник, „што ви мислите тим рећи. Је сте ли ви господин гроф Х?“ — „Исам гроф, пу ја сам његов тајник.“ — „А добро, никад боље. Изволите само за час присјести. Смијем ли молити вашу карту!“ — уредник зазвони, а у собу долети неки слуга од уредни-

штво. „Негрот“, рече уредник, „пошлите своју господину своје свједоче; како се чини, може би се тући“. Што ће па то убог тајник изабјеж, узалука бјеснећ од јада.

К Њ И Ж Е В Н О С Т.

ПОЗИВ НА ПРЕДИЛАТУ.

„Булићи Увесоци.“ Пјесме од З—Јов. Јовановића.

Ако тице немају више права од човјекска онда и човјек сме пусти глас срца свога и у главо и у најглувије доба.

Елегични гласи ови — можда последњи — песама моји неће узнемирити она успавана осећања ови, који су се негда од моде за песмом јагмили. — Једна свесница песама што се напише и прочита неће ваљда бити па уштрб радне и привредне снаге људства толико, да обрати насе секиру младн апостола жељене ладне, прозачичке будућности. — Али као год што тврдо верујем у вечност тањи чустава, у права грехе и туге, зубави и мржње, у узвишеност и необоривост одушевљења за све, што је добро и лепо, боље и лепше, у безсмртвје чисте девичке појезије, која пролази чиста и кроз дивље, тврде пародне и кроз превобразжене разблудне мекушце, која ће преживети све теорије, струје, правце и кривце друштвенога живота, а остаће увек цвјет и мелем духа и срца човекова, тако исто тврдо верујем да још има срба и српкиња, жедни вежњија напоја, који ће радо дочекати ове најновије гласе старог познаника свог, који се усуђује запевати у главо доба, кад други, бољи гласи неће ни не смјју.

Оволико песник — а издавалац јавља, да ће у овој свезници бити преко шездесет вељих вељих песама, а књига ће бити на лепој артији штампана у формату „Булића“.

Цена је 50 новч., која се напред шље а наруџбине без претплате не ће се уважити, нити ће се штампати више егземплара него само толико, колико предилатника буде.

Књига ће тако у штампану ући, чим се па подмиру трошкова нуждан број предилатника јави.

Скупштини добивају десету књигу или непа задрже 10 процента од скупљени новца Предплата се шље на поднисунога у Панчево (Старчевачка улица бр. 1168.)

Умољавам српске и хрватске пријатељске листове да овај позив прештампанају.

У Панчеву 1. Авг. 1872.

З—Јов. Јовановић.

С Т Е Ч А Ј.

На главној основној школи па Цетињу управљено је мјесто учитеља IV. разреда.

Са овом службом скончана је годишња плата од 500. ф. у злату, суввише 60. ф. у име станарине.

Комитетти, који се жели за поменуто мјесто тражити, нека се пријаве најдуже до 1. окт. т. год. са молбеницом и нужним свједочбама подписаноме.

Избрани учитељ добива и прилични путни трошак до Цетиња.

Цетиње, 31. Августа 1872.

Шпиро Ковачевић,
назорник црногор. основ. школа.

О Г Л А С.

Дознавши црногорски Сенат, да како неки Црногорци, тако још и више неки људи из околине турске, тумарају, особито по Хрватској, Славонији и Војводини, и ишту милостињу без свакога зазора, здрави и неповрједиви у тјелу: зато се овим, од стране црногорског Сената, препоручује сваком, било јавним уредима или приватним особама, да свакога онога као варалицу одбије, који би тражио милостињу, а не би па то сенатском свједочбом опуномоћен био, да је немоћан или допста сиромашан, те да заслужије јавне милостиње.

На Цетињу 31. Августа 1872.

Сенатор Црногорски
Војвода Петар Филипов Вујовић.